मा. पदनिर्देशित सदस्य, महाराष्ट्र महसूल न्यायाधिकरण, पुणे खंडपीठ, पुणे यांचे न्यायालयांत.

MRT/NS/XII-8/1993

श्री. भानुदास महादेव शिंदे रा. सोनगाव, ता. जावली, जिल्हा सातारा	))	वादी
विरुध्द		
श्री. कृष्णा शंभु शिंदे (मयत) वारस श्री. नामदेव कृष्णा शिंदे व इतर रा. सोनगाव, ता. जावली, जिल्हा सातारा	)))	उत्तरवादी

न्यायनिर्णय

उपविभागीय अधिकारी तथा अपील न्यायाधिकरण सातारा यांनी टेनन्सी अपील क्रमांक ३८/१९८९ मध्ये दिनांक २९/१/१९९३ रोजी दिलेल्या निर्णयाने व्यथित होऊन व्यथित पक्षकार यांनी ही पुनर्निरीक्षण याचिका याचिकेतील नमूद केलेल्या मुद्यांवरुन आव्हानित केलेली आहे. मूळ प्रकरण हे दिवाणी न्यायालय, कनिष्ठ स्तर यांनी दिवाणी दावा क्रमांक ३८/१९७० मध्ये उभय पक्षकारांनी मांडलेले कथन व प्रतिकथनावरुन या न्यायाधिकरणाचे अधिकार कक्षेत येणारे मुद्दे न्यायाधिकरणाकडे संदर्भीत करुन निष्कर्षाची मागणी केली आहे. त्या अनुषंगाने हे प्रकरण या न्यायाधिकरणासमोर संदर्भित मुद्यास उत्तर देण्यासाठी प्रलंबित आहे. मूळ प्रकरण दिवाणी दाव्यातून उपस्थित झाले असल्यामुळे वाद पत्रात व अनुक्रमाने वादी अथवा प्रतिवादी असे संदर्भ करण्यात आले आहे व त्याच संदर्भाने या न्यायनिर्णयित पक्षकारांचे संदर्भ वादी अथवा प्रतिवादी असा केलेला आहे. विवादाची पूर्वपीठिका थोडक्यात खालीलप्रमाणे नमूद करण्यात येईल.

२. दिवाणी दावा क्रमांक ३८/१९७० यामध्ये नमूद केलेल्या वाद मिळकती या मूळ शंकर केशव जोशी यांचे मालकीच्या होत्या. या मिळकतीत कृष्णा शिंदे हे १९५० चे आधीपासून कुळ हक्क सांगत होते. जमीन मालक व कुळ यांचे दरम्यान कुळाचा विवाद हा कलम ३२ ग व ३२म अन्वये अंतिम झालेला आहे. याबाबतीत उभय पक्षकारांचे दरम्यान विवाद नाही. विवादाचा मुख्य विषय हा जमीन मालक व कुळ यांचे दरम्यान नसुन विवाद हा केवळ कुळाचे दोन कुटुंबाचे दरम्यान वाद मिळकतीचे कुळ हक्क हे वैयक्तिक आहेत की संयुक्तिक आहेत यासंबंधी असल्यामुळे ३२ म अन्वये

मूळ कुळ कृष्णाजी शिंदे यांचे हक्कात कलम ३२ग व ३२ म अन्वये प्रकरण न्यायनिर्णयित झाल्यानंतर कुळाचे दोन शाखांचे दरम्यान विवाद उपस्थित झाला. विवादातील मुख्य कथन दिवाणी दावा क्रमांक ३८/१९७० मध्ये नमूद केलेले आहे त्याचा सारांश खालीलप्रमाणे आहे.

३. वादी भानुदास शिंदे यांचे वाद पत्रातील कथन असे आहे की, त्यांचे मूळ पुरुष संभाजी हरी शिंदे हे १९४८ पूर्वी मयत झाले आहेत. त्यांना कृष्णा व महादू ही दोन मुले आहे. कृष्णा व महादू यांचे एकत्र कुटुंब अस्तित्वात असताना वाद मिळकत जमीन मालकाकडून कृष्णा व महादू यांनी एकविचाराने एकत्र कुटुंबाकरीता नोंदणीकृत भाडेपट्टयाने वहितीस घेतली आहे. दूर्दैवाने महादूचे दिनांक २८/११/१९५० रोजी निधन झाले व त्याचे नंतर वाद मिळकत कृष्णाजी व महादूचे वारस म्हणजेच त्यांची विधवा पत्नी हे वहिवाट करु लागले. त्यावेळी वादी भानुदास हा अज्ञान होता. मुंबई कुळ कायद्यान्वये कुळाचे प्रकरण जमीन मालक व कुळ यांचे दरम्यान कृष्णाजी यांचे हक्कात निर्णयित झाल्यानंतर त्यांचे विचारांत बदल होऊन त्यांनी वादी भानुदास यांचे वाद मिळकतीतील वहिवाटीस अडथळा सुरु केला व अडथळयाची परिणती त्यांचे बेदखलीमध्ये झाली. त्यानंतर भानुदास यांनी कृष्णाजी यांचे विरुध्द दिवाणी न्यायालय वाई येथे मालकी हक्काआधारे वाद मिळकतीचा त्यांच्या हिश्याचा कब्जा मिळावा यासाठी दावा दाखल केला.

४. दाव्याच्या चौकशीचे दरम्यान प्रतिवादी कृष्णाजी यांनी हजर होऊन लेखी कैफियत दाखल केली व त्यात वाद मिळकत ही आपली स्वतंत्र कुळ वहिवाटीची शेतजमीन असल्यामुळे महादू किंवा त्यांचे वारस यांचा या मिळकतीशी काहीही हक्क वा हितसंबंध नाही व त्यामुळे त्यांची या मिळकतीत कब्जा वहिवाट राहण्याचा प्रश्नच नाही असे नमूद करुन वादीचा दावा नामंजूर करण्याची विनंती केली.

५. उभय पक्षकारांचे कथन व प्रतिकथन लक्षांत घेऊन दिवाणी न्यायालय वाई यांनी खालील मुद्दा न्यायाधिकरणाकडे संदर्भीत करुन त्या मुद्यांवर न्यायाधिकरणाचे अंतिम मत मागविले. संदर्भीत झालेला मुद्दा इंग्रजी भाषेत खालीलप्रमाणे आहे.

Issue No.1: Does plaintiff prove that he was a co-tenant of the suit land with the defendant and whether he has 1/2 share with the defendant ?

६. संदर्भीत झालेले मुद्याचे प्रकरण सर्वप्रथम फाईल क्रमांक १/१९७१ असे नोंद होऊन वादाचे प्रथम फेरीत ते प्रकरण या न्यायाधिकरणापर्यंत पोहोचले आहे. मूळ दिवाणी दाव्यांत व संदर्भीत न्यायाधिकरणासमोरील प्रकरणात मूळ मालक पक्षकार नव्हते याची दखल घेऊन त्या प्रकरणात पहिल्या फेरीत खालच्या न्यायाधिकरणाने दिलेला निर्णय रद्द ठरवून या न्यायाधिकरणाने प्रकरण फेरचौकशीसाठी पाठविले होते. फेरचौकशीचे दरम्यान उभय पक्षकारांनी आपले स्वतंत्र कागदोपत्री व तोंडी पुरावे दिले. एवढेच नव्हे तर जमीन मालकाचे वतीने श्री. श्रीपाद जोशी यांनी आपली साक्ष नोंदविलेली आहे. उपलब्ध कागदपत्रावरुन तहसिलदार / तालुका न्यायाधिकरण यांनी या प्रकरणाचा निकाल देऊन वाद मिळकतीत केवळ कृष्णाजी शिंदे हा स्वतंत्ररित्या कुळ म्हणून कब्जा होता व आहे असा निष्कर्ष नोंदवून संदर्भीत मुद्याचे त्या अनुषंगाने उत्तर नोंदविले. त्या निर्णयाने व्यथित होऊन वादी यांनी अपील न्यायाधिकरणाकडे अपील क्रमांक ३८/१९८९ दाखल केले. अपील न्यायाधिकरणाने सदर प्रकरण गुणदोषावर निर्णयित करीत असताना निष्कर्ष नोंदवून तहसिलदार यांनी दिलेला निर्णय व त्या अनुषंगाने दिवाणी दाव्यातील नोंदविलेला निष्कर्ष कायम करुन अपील नामंजूर केले आहे. त्या निर्णयाने व्यथित होऊन मूळ वादी यांनी ही पुर्ननिरीक्षण याचिका, याचिकेत नमूद केलेल्या कारणावरुन आव्हानित केली आहे.

७. उभय न्यायाधिकरणाकडून मूळ अभिलेख प्राप्त झाल्यानंतर याचिकाकर्ता यांचे वतीने विधिज्ञ श्री. शेडगे यांचा युक्तिवाद ऐकला व तसेच उत्तरवादी यांचे वतीने विधिज्ञ श्री. साळुंखे यांचा युक्तिवाद ऐकला शिवाय उपभय पक्षकारांना त्यांचे सोयीनुसार लेखी युक्तिवाद सादर करण्याची मुभा दिली. उभय पक्षकारांनी उपस्थित केलेले मुद्दे व खालील न्यायाधिकरणाकडून प्राप्त झालेले अभिलेखांचे काळजीपूर्वक अवलोकन केले असता माझे विचारार्थ खालील मुद्दे उपस्थित होतात. उपस्थित झालेले मुद्दे व त्यावरील माझे सकृतदर्शनी निष्कर्ष मी खालीलप्रमाणे नोंदवित आहे.

मुद्दे	निष्कर्ष
१) वादी वाद मिळकतीत सहकुळ होते व त्यांना या मिळकतीत १/२ हिस्सा आहे ही बाब वादी सिध्द करतात काय ?	होय.
२) होय असेल तर उभय न्यायाधिकरणाने संदर्भीत करण्यात आलेल्या मुद्याचे नोंदविलेले निष्कर्ष कायदेशीर, योग्य व बरोबर आहेत काय ?	नाही
३) तसे असेल तर आव्हानित आदेशात या न्यायाधिकरणाकडून	होय

१९ ८१

पुर्ननिरीक्षणाचे मर्यादेत राहुन हस्तक्षेप करणे आवश्यक आहे काय व असेल तर कितपत ?	अंतिम आदेशाप्रमाणे

निष्कर्ष

८. **मुद्दा क्रमांक १ व २ :** संदर्भीत करण्यात आलेला मुद्दा हा दिवाणी दावा क्रमांक ३८/१९७० मधील उभय पक्षकारांनी मांडलेले कथन व प्रतिकथनावरुन संदर्भीत झालेला आहे. ही बाब लक्षांत घेऊन अधोरेखित झालेल्या बाबीपैकी वाद मिळकतीचे मूळ मालक शंकर केशव जोशी हे होते व कुळ हक्क व त्यासंबंधीचा विवाद शंकर केशव जोशी आणि कृष्णा शिंदे यांचे दरम्यान झालेला होता त्यामध्ये या न्यायनिर्णयाने कलम ३२ग व ३२ म अन्वये दिलेले निर्णय हे अंतिम झालेले आहेत याबाबतीत विवाद नाही. दिवाणी दावा दाखल करण्यासाठी झालेले मुख्य कारण जो कुळ कायद्यान्वये मालक जाहीर झाल्यानंतर कुळाचे कुटुंबामध्ये कुळ हक्क वैयक्तिक होता की एकत्र कुटुंबाकरिता होता हा मुद्दा उपस्थित झाला. जेणेकरुन वादीला दावा दाखल करणे भाग पडले आहे. कुळकायद्याच्या कलम ३२ म अन्वये झालेला निर्णय अंतिम झाल्यानंतर वादी व प्रतिवादी यांचे दरम्यान वाद मिळकतीसंबंधी मालकी व कब्जासंबंधी विवाद उपस्थित झाला आहे व त्या अनुषंगाने वादीने प्रतिवादीचे विरुध्द दिवाणी दावा क्रमांक ३८/७० दाखल केला आहे. त्यामुळे संदर्भीत मुद्याचे न्यायाधिकरणाकडून अंतिम मत दिवाणी न्यायालयाकडे पाठविणे एवढीच न्यायप्रक्रिया शिल्लक राहते.

९. या प्रकरणांत जमीन मालक व कुळ यांचे दरम्यान कुळ हक्क कशा पध्दतीने निर्माण झाले व तो कोणा कोणाचे दरम्यान निर्माण झाला आहे यासंबंधी स्पष्ट कथन व प्रतिकथन दाव्यात दिसत नाही, तोंडी पुराव्यात दिसत नाही. तरी देखील जुने ७/१२ उताऱ्याचे, अधिकार अभिलेखांचे अवलोकन केले असता सर्व्हे नंबर २७८/२/१ या मिळकतीमधील सन १९४५-४६ च्या वहितीच्या नोंदीचे अवलोकन केले असता खालील बाब अधोरेखित आहे ज्यासाठी मी त्या वर्षीचा वहितीचा रकाना यातील मजकूर येथे उदृत करीत आहे.

स.नं. २७८/२/१ मौजे कुडाळ, तालुका जावली, जिल्हा सातारा

वर्ष	कुळ आणि खंड	क्षेत्र	रित	पिके आणि लागण पड	क्षेत्र
१९४५-४६	भाडेपट्टा मु.म. ११ खंड रु.७५/- लिहून देणार कृष्णा संभू व महादू संभू शिंदे भाडेपट्टा दि. २०/३/१९४५ सामील नं.	-	-	-	-

	२७८/३, २७८/५, २७७/१. दि. २५/३/१९४५ सही XXX				

१०. या नोंदीवरुन हे स्पष्ट दिसून येते की, जमीन मालकाशी कुळ हक्क हे कृष्णा संभू शिंदे व महादू संभू शिंदे या दोन भावांनी लिहून दिलेले करारपत्राव्दारे निर्माण झालेले आहेत. एवढेच नव्हे तर तो भाडेपट्टा दिनांक २०/३/१९४५ चा आहे हे अधोरेखित होते. ही बाब कृष्णा संभुने कोणत्याही प्रकरणांत कधीही नाकारल्याचे दिसून येत नाही किंवा स्वत:चे हक्कात कलम ३२ग किंवा कलम ३२ म अन्वये प्रकरण चालवित असताना ती नोंद चुकीची आहे व आपण एकटेच स्वतंत्र कुळ होतो व आहेत असे नमूद केल्याचे अधोरेखित नाही. यावरुन कुळ हक्काचा मूळ स्त्रोत हा कृष्णा संभू व महादू संभू शिंदे यांनी लिहून दिलेल्या करारपत्राव्दारे आहे हे सिध्द होते.

११. दुसरी महत्वाची बाब म्हणजे दाव्यातील वादी हा महादूचा मुलगा आहे याबद्दल वाद नाही तो अज्ञान होता त्या काळापासून कुळ प्रकरणे चालली आहेत. त्यामुळे १९४५-४६ नंतर कुळहक्क प्रस्थापित झाल्यानंतर मुळ जमीन मालक शंकर केशव जोशी यांनी कुळाचे विरुध्द कृष्णा संभु शिंदे या एकटयाला प्रतिवादी करुन ३ वर्षाचे थकीत भाडे वसुलीचा दिवाणी दावा दाखल केला होता. त्याचा नंबर २६/५६ आहे. त्या दाव्यात या प्रकरणातील मूळ प्रतिवादी कृष्णा शिंदे हा हजर झाला होता त्याने त्या प्रकरणात लेखी कैफियत दाखल केली व त्या लेखी कैफियतीत विवादीत शेतजमिनीचा कुळ हक्क हा माझ्या एकटयाचा नसुन माझे भाऊ संभू यांची विधवा पत्नी ही त्या दाव्यात आवश्यक पक्षकार आहे व ती देखील निम्म्या हिश्याचे खंड देण्यास जबाबदार आहे असे नमूद केले आहे. ती लेखी कैफियत दिवाणी दावा क्रमांक २६/५६ चे निशाणी १४ वर आहे त्याची सत्यप्रत या प्रकरणाचे अभिलेखात आहे. यामध्ये प्रतिवादी कृष्णा यांनी मांडलेला बचाव अत्यंत बोलका आहे त्यातीत महत्वाचा भाग खालीलप्रमाणे आहे.

"... वादीच्या खंडाची जबाबदारी उभयता बंधुवर असल्यामुळे महादूचे वारसास दाव्यात सामील करणे जरुर आहे. एकटया प्रतिवादीवर असलेला दावा बेकायदेशीर आहे."

माझ्या मते वरील लेखी कैफियतीतील कथन हे ७/१२, वहितीच्या रकान्यातील वर उल्लेखित केलेल्या नोंदीच्या पुष्ठयर्थ पुरेशी कबुली आहे ज्या साठी स्वतंत्र तोंडी अथवा कागदोपत्री पुराव्याची गरज नाही.

१२. तिसरी महत्वाची बाब ही की, सदरचा दावा तडजोडीमध्ये निकाली निघाला त्यावेळी देखील हुकूमनामा तयार होत असताना थकीत भाडे रक्कम कृष्णा व त्याची विधवा भावजय यांनी कशा प्रकारे दिली हे हुकूमनाम्यात नमूद आहे. त्यातीत महत्वाचा भाग खालीलप्रमाणे आहे.

१३. "सदरच्या सर्व मिळकतीबद्दल मिळुन वादीस प्रतिवादीकडून सन १९५२-५३ ते १९५४-५५ या सालची रक्कम रु.२७०/- येणे होते. सदर मुदतीत प्रतिवादी व त्यांची भावजय यांनी वाटयास दिलेले तारीख १९/११/१९५२ चे रुपये ३० व सांगवी येथील जमिनीचे चावडीचे रुपये २६.१०.६ पैसे व कुडाळ येथील जमिनीच्या चावडीचे ३०.७ आणे वजा जाता प्रतिवादीने वादीस १८२.१४.६ पैसे देण्याचे आहे. "

१४. माझ्या मते लेखी कैफियत हा सार्वजनिक दस्त नसला तरी देखील हुकूमनामा हा न्यायालयीन सार्वजनिक दस्त आहे. ज्यातील मजकूर सिध्द करण्यासाठी स्वतंत्र पुराव्याची गरज नाही. या कथनाचे पुष्ठयर्थ मी मा. सर्वोच्च न्यायालयाने **जसवंतसिंग विरुध्द गुरुदेव सिंग २०१२ (३) Mh.L.J-page १६५: (२०१२) SCC (१) Page ४२५** या पूर्व न्यायनिर्णयाचा आधार घेऊ इच्छितो, ज्यातील कायदेशीर तत्व इंग्रजी भाषेत खालीलप्रमाणे जसेच्या तसे नमूद करता येईल.

> *"Where a compromise has merged into a decree and has become a part of decree passed by the Court, such compromise is a public document in terms of section 74 of the Act. Therefore, certified copy the decree accompanied with the plaint, as well as, compromise deed forms the part of public document and same is admissible in evident without being proved by calling witness".*

१५. थोडक्यात लेखी कैफियतीचे सुसंगत तडजोड पत्र म्हणजे हुकूमनाम्याचा भाग आहे व सार्वजनिक दस्त आहे त्यातील नोंदीनुसार वादातील कुळ हक्क हे एकत्र कुटुंबाकरीता होते व आहे हे निर्विवाद सिध्द झालेले आहे.

१६. अशा परिस्थितीत महत्वाचा मुद्दा या प्रकरणात विचाराधीन राहतो तो असा की कलम ३२ग व ३२ म अन्वये कुळाचे प्रकरण जर कृष्णाने एकटयानेच चालवले असते तर इतर वारसांचे हक्क नष्ट होतील काय ? त्याचे सरळ उत्तर नाही असे आहे. या निष्कर्षाच्या पुष्ठयर्थ मी, मा. उच्च न्यायालयाने **विश्वनाथ विरुध्द पंढरीनाथ २०१७ MH.L.J-७५** या प्रकरणात दिलेल्या पूर्व न्यायनिर्णयाचा आधार घेऊ इच्छितो.

ज्यातील मा.न्यायमूर्तींनी मांडलेले निष्कर्ष इंग्रजी भाषेत खालीलप्रमाणे जसेच्या तसे नमूद करता येतील.

> *"The admission of the original tenant with the consistent record of rights with no evidence of exclusive tenancy created in favour of the person in whose favour earlier tenancy proceedings under section 32G or 32M concluded is sufficient proof of joint tenancy. Mere decision of earlier proceeding in favour of a particular person will not change the nature of tenancy which was originally joint in nature. Therefore only one heir cannot declare as exclusive tenant when contrary there to other heirs or co-shares have proved their rights."*

१७. मी वरील पूर्व न्यायनिर्णयाचे काळजीपूर्वक वाचन केले त्यात मांडलेले निष्कर्ष या प्रकरणास तंतोतंत लागू होत आहेत, जेणेकरुन मूळ कूळ प्रकरण जरी केवळ कृष्णाने चालविले असले व झालेले हुकूम केवळ त्यांचे हक्कात झाले असले तरी कुळ हक्काने मिळालेली मिळकत ही त्यांचे एकटयाची ठरत नाही. कारण मूळ कुळाचा करार हा दोन भावांचे दरम्यान कुटुंबाकरीता होता एकटया कृष्णाकरीता नाही.

१८. वरील सर्व निष्कर्ष विचारांत घेता ही बाब अधोरेखित होते की, तहसिलदार अथवा अपील न्यायाधिकरण या उभयतांनी वर संदर्भीत केलेला कोणताही दस्तऐवज पुरावा किंवा अधिकार अभिलेखातील नोंदीचा योग्य तो अन्वयार्थ न काढता निष्कर्ष नोंदविले आहेत व तसे करीत असताना त्यांनी केवळ जमीन मालकाचा मुलगा श्रीपाद याची साक्ष विचारांत घेतली आहे. जमीन मालकाचे वतीने कुलमुखत्यारधारक म्हणून श्रीपाद जोशी यांनी कुळाचा करार हा केवळ कृष्णा बरोबरच होता असे कथन केल्याचा पुरावा आहे. माझ्या मते त्याची साक्ष ही पश्चात बुध्दी आहे कारण वडील जिवंत असताना मुलगा अशी साक्ष का देतो हे स्पष्ट होत नाही व वडिलांनी १९४५-४६ पासून असलेल्या नोंदी किंवा दिवाणी दावा क्रमांक २६/५६ मधील कथन व हुकूमनामा आजपर्यंत का नाकारला नाही याबद्दल कोणतेही कथन केलेले नाही. थोडक्यात श्रीपादची साक्ष संपूर्ण सत्य वाटत नाही त्यामुळे ती विश्वासार्ह नाही. कारण तो सिध्द झालेल्या अभिलेखांशी व हुकूमनाम्याशी विसंगत आहे. अशा प्रकारे अंतिम निष्कर्ष नोंदवून मी मुद्दा क्रमांक १ चे नकारार्थी तर मुद्दा क्रमांक २ चे उत्तर होकारार्थी नोंदवितो.

१९. **मुद्दा क्रमांक ३:** वरीलप्रमाणे मुद्दा क्रमांक १ व २ चे स्पष्ट निष्कर्ष नोंदविल्यानंतर ही बाब अधोरेखित होते की, उभय न्यायनिर्णयाने दिलेले न्यायनिर्णय हे

एकसारखे असले तरी ते उपलब्ध कागदपत्रांचा योग्य परामर्श घेऊन काढलेले नाहीत किंबहुना ते वस्तुस्थितीशी विसंगत आहे. अशा परिस्थितीत त्यांनी काढलेले निष्कर्ष हे कायदेशीर ठरत नाही. अशा वेळी या न्यायनिर्णयाचे पुराव्याचे परामर्श घेण्याचे अधिकार हे जरी मर्यादित असले तरी त्याचा वापर करणे क्रमप्राप्त ठरत आहे. म्हणून कलम ७६ चे १अ ते क मधील सर्व बाबींचा विचार करुन मी असे ठरवितो की, या प्रकरणाचा अंतिम निर्णय देत असताना या न्यायाधिकरणास दिवाणी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १०० अन्वये व्दितीय अपिलाचे अधिकार वापरुन उपलब्ध पुराव्याचा फेरविचार करणे क्रमप्राप्त ठरले आहे व तसे ते करता येते. याचे पुष्ठ्यर्थ मी १) **बलदेव विरुध्द स्टेट ऑफ गुजरात AIR १९७९ S.C. पान १३२६,** २) **लक्ष्मण इडके विरुध्द विश्वनाथ चेमटे २००७(१) ALL M R पान ३६** यातील मुख्य कायदेशीर तत्व इंग्रजी भाषेत खालीलप्रमाणे नमूद करता येईल.

> *"The provision within the limit of section ७६ of the Act are ever inform of second appeal as completed under section १०० of C.P.C.. Same principle applies for an application for revision before the revenue tribunal. The tribunal has jurisdiction to examine the finding of fact in same are best on no evidence or are find to be perverse in eye of Law. Decision arrived at within destinate proper issue of fact is an essence of decision contrary to Law."*

२०. वरील पूर्व न्यायनिर्णयाचा आधार घेऊन मी असे ठरवितो की, या प्रकरणी न्यायाधिकरणाचे पुराव्याचा फेरविचार करुन एक सारख्या निर्णयाच्या विरुध्द निष्कर्ष नोंदविण्याचा पूर्ण अधिकार प्राप्त आहे व त्यासाठी आवश्यक असणारी बाब या प्रकरणात सिध्द झालेली आहे. अशा प्रकारे निष्कर्ष नोंदवून मुद्दा क्रमांक ३ चे उत्तर होकारार्थी देतो.

२१. या प्रकरणात पूर्ण अभिलेखाची पडताळणी केली असता व वरील निष्कर्ष लक्षात घेता प्रतिवादीने वादीस विनाकारण न्यायालयात जाणे भाग पाडून त्यास शारीरिक व मानसिक त्रासास कारणीभूत ठरला आहे. कारण लेखी कैफियतीत वादींचा हक्क नाकारत असताना त्यांनी ती बाब अभिलेखाच्या विरुध्द विसंगत व उपलब्ध पुराव्याच्या विरुध्द कथन करुन प्रकरण दीर्घ काळासाठी न्याय प्रक्रियेत प्रलंबित राहील याची काळजी घेऊन वादीस विनाकारण नुकसान पोहोचविले आहे. या सर्व बाबींसाठी ही याचिका अंतिम निर्णयित करीत असताना न्यायाधिकरणाचे नियमावलीतील नियम ३५चा आधार घेऊन प्रतिवादीचे विरुध्द विशेष खर्चाचा आदेश होणे न्यायोचित ठरेल व

त्यासाठी देय असणारी रक्कम रुपये २०,०००/- निश्चित केली तर ती न्याय ठरेल असे निष्कर्ष नोंदवून मी खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे.

आदेश

i) पुनर्निरीक्षण अर्ज मंजूर करण्यात येत आहे.

ii) अपील न्यायाधिकरण तथा उपविभागीय अधिकारी सातारा यांनी टेनन्सी अपील क्रमांक ३८/१९८९ मध्ये दिनांक २९/१/१९९३ रोजी दिलेला न्यायनिर्णय रद्द ठरविण्यात येत आहे.

iii) तहसिलदार यांनी प्रकरण क्रमांक टेनन्सी केस क्र. १/७१ मध्ये दिलेला निर्णय रद्द ठरविण्यात येत आहे.

iv) दिवाणी न्यायालय मेढा यांनी दिवाणी दावा क्रमांक ३८/१९७० मध्ये संदर्भीत केलेल्या मुद्दा क्रमांक १ चे उत्तर होकारार्थी नोंदविण्यात येत आहे. त्या अनुषंगाने वादी वाद मिळकतीचे सहकुळधारक / मालक होते व आहेत असे ठरविण्यात येत आहे.

या निर्णयाची सत्यप्रत दिवाणी न्यायाधीश कनिष्ठ स्तर, मेढा यांचेकडे कलम ८५(अ)(२) च्या पूर्ततेचा भाग म्हणून पाठविण्यात यावी.

प्रकरणाचा खर्च म्हणून उत्तरवादी यांनी याचिकाकर्त्यास रक्कम रु.२०,०००/- आजपासून एक महिन्याचे आत द्यावी तसे न झाल्यास देण्यात आलेल्या खर्चाची रक्कम दरसाल दर शेकडा १० टक्के दराने सरळ व्याजासह जमीन महसूलाची थकबाकी आहे असे गृहीत धरुन वसुल करावी.